

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

OBCHODY ŚWIATOWEGO DNIA PRZECIW KARZE ŚMIERCI "KARA ŚMIERCI TO NIE JEST SPRAWIEDLIWOŚĆ" 9 PAŹDZIERNIKA 2017 R.

- *Przyznając sobie prawo do orzekania kary śmierci społeczeństwo i państwo narusza fundament praw człowieka: niezbywalną godność jednostki. Konsekwencją niezbywalnej godności jest bezwarunkowe nienaruszalne prawo do istnienia* – wskazuje Halina Bortnowska przewodnicząca Rady Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, inicjatorka polskich obchodów Światowego Dnia Przeciw Karze Śmierci.

W konferencji z okazji Światowego Dnia Przeciw Karze Śmierci, która odbędzie się w Biurze RPO wezmą udział:

- dr Hanna Machińska – Zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich
- prof. Tadeusz Tomaszewski – Kierownik Katedry Kryminalistyki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego
- sędzia Lech Paprzycki – Akademia im. Leona Koźmińskiego, b. Prezes Izby Karnej SN
- Draginja Nadaždin – Dyrektorka Amnesty International Polska
- prof. Zbigniew Lasocik - Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW
- Pavel Chacuk – Zastępca Dyrektora Departamentu Praw Człowieka OSCE/ODIHR
- Danuta Przywara – Prezes Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

KARA ŚMIERCI NA ŚWIECIE

DANE STATYSTYCZNE

W 2016 roku **3 117 osób zostało skazanych na karę śmierci w 55 krajach**. To dane z raportu¹ Amnesty International w opublikowanego w kwietniu 2017 r.

W 2016 roku na całym świecie (poza Chinami)² **przeprowadzono co najmniej 1 032 egzekucje**, w porównaniu z 1 634 w roku 2015. Wyroki wykonano **w 23 państwach**. Liczba egzekucji na całym świecie, poza Chinami, **spadła o 37 proc.** w porównaniu z 2015 r.

Zdaniem Amnesty International różnica ta jest spowodowana głównie znacznym spadkiem liczby egzekucji w Iranie i Pakistanie, odpowiednio o 42 i 73 procent. W Iranie w 2016 roku dokonano 567 egzekucji, a w Pakistanie - 87. **Iran jest jednym z państw, w którym kara śmierci jest wykonywana na osobach niepełnoletnich**. Raport³ Amnesty International z 2016 r. wskazuje na **73 takie egzekucje**, które miały miejsce między 2005 a 2015 rokiem.

Według Amnesty International w Chinach kolejny rok z rzędu wykonano karę śmierci na większej liczbie ludzi niż we wszystkich pozostałych państwach świata w sumie, choć nie można podać dokładnych danych, ponieważ są one uznawane przez Pekin za tajemnicę państwową. Organizacja dotarła do informacji o co najmniej 931 osobach straconych między 2014 a 2016 rokiem, ale tylko 85 z nich znajdowało się w państwowej bazie danych. Ten zbiór omija także cudzoziemców, którzy usłyszeli wyroki śmierci **za przestępstwa narkotykowe** – pomimo informacji w mediach, że przeprowadzono **co najmniej 11 egzekucji cudzoziemców**.

¹ Amnesty International Global Report Death sentences and executions 2016; <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2017/04/EMBARGOED-Stats-Report.pdf>

² Dane na temat egzekucji w Chinach są nieznane.

³ Amnesty International, *Dorastanie w celi śmierci. Iran wysyła niepełnoletnich na szubienicę*; <https://amnesty.org.pl/dorastanie-w-celi-%c5%9bmierci-iran-wysy%c5%82a-niepe%c5%82noletnich-na-szubienic%c4%99/>

Katalog przestępstw, za które grozi w Chinach kara śmierci jest bardzo szeroki, dotyczy także przestępstw niezwiązanych z zastosowaniem przemocy. W 2015 roku chiński rząd zmniejszył o 9 liczbę przestępstw, za które grozi najwyższy wymiar kary. Wśród nich znalazły się: przemyt broni, materiałów wybuchowych, materiałów jądrowych, fałszywej waluty, podrabianie pieniędzy, oszustwa finansowe, zorganizowana i wymuszona prostytutka, utrudnianie działań wojskowych. Nie jest to pierwsza tego typu reforma. W 2011 roku usunięto z kodeksu karnego 13 przestępstw, za które groziła kara śmierci. Znalazły się wśród nich m.in.: przemyt gatunków zagrożonych, zabytków oraz metali szlachetnych, kradzieże, podrabianie faktur i kart kredytowych.

Wśród państw z największą liczbą egzekucji, **poza Chinami, znajdują się Iran, Arabia Saudyjska, Irak i Pakistan.**

Zaledwie cztery państwa odpowiadają za 87 proc. wszystkich odnotowanych egzekucji. Po raz pierwszy od 2006 roku w pierwszej piątce państw o największej liczbie egzekucji nie znalazły się **Stany Zjednoczone, gdzie w 2016 roku stracono 20 skazańców.** Liczba ta osiągnęła najniższy poziom od 1991 r., jest prawie 5 razy niższa niż w 1999 r. Od 2009 r. liczba wykonanych egzekucji spada⁴.

Jednocześnie **w USA liczba wydanych wyroków śmierci w 2016 roku (32) była najniższa od 1973 roku,** choć **w celach śmierci w tym kraju przebywają 2 832 osoby.** Spadek liczby egzekucji był częściowo spowodowany problemami z protokołem podawania śmiertelnego zastrzyku i pozyskaniem substancji chemicznych w kilku stanach. Amnesty International ostrzega jednak, że **w 2017 roku liczba egzekucji w Stanach Zjednoczonych może wzrosnąć.**

W raporcie ujawniono również, że w Malezji i Wietnamie skala egzekucji była wyższa, niż do tej pory sądzono. Informacje z Wietnamu opublikowane w mediach po raz pierwszy w lutym 2017 r. pokazują, że przez ostatnie 3 lata kraj był de facto na trzecim miejscu pod względem liczby egzekucji. **W 2016 roku dwa kraje, Benin i Nauru, zniosły karę śmierci za wszystkie przestępstwa, a Gwinea - tylko za przestępstwa pospolite.**

RADA PRAW CZŁOWIEKA ONZ PRZECIW KARZE ŚMIERCI W KONTEKŚCIE DYSKRYMINACJI

W 2017 r., na trzydziestej szóstej sesji Rady Praw Człowieka ONZ głosowano nad **rezolucją potępiającą użycie kary śmierci m.in. w kontekście dyskryminacji poszczególnych grup, w tym z powodów religijnych, a także homoseksualności. Potępiono też karanie nią dzieci, osób z zaburzeniami psychicznymi, czy kobiet w ciąży.** Trzydzieśc państw zagłosowało przeciwko rezolucji, w tym USA.

Za kontakty homoseksualne karze się śmiercią w kilku krajach: Iranie, Arabii Saudyjskiej, Sudanie, Jemenie i niektórych regionach Somalii i Nigerii. Dodatkowo stosuje się ją także w opanowanych przez ISIS regionach Syrii i Iraku. W kilku krajach jest ona prawnie możliwa, ale od dawna się nie stosuje, np. w Mauretanii, czy Katarze.

Z liczącej 47 członków Rady Praw Człowieka ONZ 27 było za przyjęciem rezolucji, a 7 wstrzymało się od głosu. Przeciwko rezolucji potępiającej karę śmierci zagłosowały Arabia Saudyjska, Botswana, Burundi, Bangladesz, Chiny, Egipt, Etiopia, Indie, Irak, Japonia, Katar, Stany Zjednoczone oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie.

Rezolucja zakłada, że państwa, w których nadal kara śmierci funkcjonuje, powinny m.in. dołożyć wszelkich starań, aby zapewnić, że nie będzie ona sankcją za: cudzołóstwo, apostazję lub bluźnierstwo. Państwa powinny też dołożyć wszelkich starań, aby odpowiednio zadbać o prawa osób stojących w obliczu kary śmierci. W szczególności poprzez *„wypełnianie zobowiązań międzynarodowych, w tym prawa do równości i niedyskryminacji”*.

⁴ Z wyjątkiem roku 2012, kiedy utrzymała się na poziomie poprzedniego roku.

KARA ŚMIERCI W EUROPIE

Białoruś jest jedynym krajem w Europie i Wspólnocie Niepodległych Państw, gdzie nadal stosuje się karę śmierci. Jest ona przewidziana za najcięższe zbrodnie i nie można na nią skazać kobiet oraz mężczyzn powyżej 65 i poniżej 18 roku życia. Wyrok jest wykonywany **przez rozstrzelanie**.

Według szacunków obrońców praw człowieka od powstania Białorusi wykonano około 400 wyroków, przy czym obecnie **co roku mają miejsce trzy lub cztery egzekucje**. O zniesienie kary śmierci lub wprowadzenie moratorium na jej wykonywanie niejednokrotnie apelowały do władz Białorusi Rada Europy, Unia Europejska i międzynarodowe organizacje obrońców praw człowieka.

Na początku maja⁵ 2017 r. Centrum Praw Człowieka Wiasna poinformowało o wykonaniu pierwszego w 2017 roku wyroku śmierci na Białorusi. Stracony to 33-letni Siarhiej Wostrykau z Homla, który w 2016 roku został skazany za gwałt i zabójstwo dwóch kobiet. O wykonaniu wyroku zawiadomił pisemnie matkę Wostrykaua homelski sąd obwodowy. Obrońcy praw człowieka zwracają uwagę, że **na Białorusi rodzina skazanego nie jest informowana o zamiarze ani terminie wykonania wyroku i dowiaduje się o nim już po egzekucji**.

KARA ŚMIERCI W UE

Prawne regulacje Unii Europejskiej w zakresie możliwości stosowania kary śmierci są jednoznaczne – art. 2 Karty Praw Podstawowych stwierdza nie tylko, że „Każdy ma prawo do życia”, ale także przesądza w swym paragrafie drugim, że „**Nikt nie może być skazany na karę śmierci ani poddany jej wykonaniu**”.

KARA ŚMIERCI W POLSCE

W II RP kara śmierci przewidziana była w kodeksie karnym i kodeksie karnym wojskowym z 1932 roku. Mogła zostać wymierzona za zamach na niepodległy byt państwa; zamach na życie lub zdrowie Prezydenta RP; zdradę wojenną; dywersję oraz w przypadku zabójstwa.

W PRL kara śmierci była przewidziana w kodeksie karnym Wojska Polskiego z 1944 roku, w tzw. małym kodeksie karnym oraz kodeksie karnym z 1969. **Środkiem pozbawienia życia było powieszenie, w wypadku żołnierzy – rozstrzelanie**.

Ostatnia publiczna egzekucja w Polsce miała miejsce 21 lipca 1946 w Poznaniu, gdzie na stokach cytadeli powieszono nazistowskiego zbrodniarza, Reichstatthaltera Kraju Warty Arthura Greisera.

Po okresie stalinowskim w PRL karę śmierci zasądzone i wykonane m.in. w przypadku gospodarczej afery mięsnej na Stanisławie Wawrzeckim; w przypadku afery skórzaney kara została zasądzona, ale nie została wykonana.

W Polsce kary śmierci nie wykonuje się od 1988 (ostatni wyrok wykonano 21 kwietnia 1988 w krakowskim więzieniu przy ul. Montelupich na Stanisławie Czabańskim skazanym za gwałt i zabójstwo, ostatni wyrok przez rozstrzelanie za zabójstwo na tle seksualnym wykonano w Forcie Rembertowskim w Warszawie 7 marca 1979).

Łącznie w latach 1956–1988 stracono 321 osób⁶.

7 grudnia 1989 Sejm ogłosił amnestię, która m.in. osobom skazanym na karę śmierci zamieniała wyroki na 25 lat pozbawienia wolności.

⁵ TVN24, Pierwsza egzekucja na Białorusi w tym roku: <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/kara-smierci-na-bialorusi-pierwsza-egzekucja-na-bialorusi-w-tym-roku,737432.html>

⁶ Stanisław Podemski, *Stryczek i kula*: http://www.archiwum.wyborcza.pl/Archiwum/1,0,1318809,20010113RP-DGW,Stryczek_i_kula,.html

Od 1995 obowiązywało moratorium na wykonywanie kary śmierci. 1 września 1998 została zniesiona nowo wprowadzonym kodeksem karnym z 1997 i zastąpiona przez dożywotnie pozbawienie wolności.

Protokół nr 13 do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka znoszący karę śmierci we wszystkich okolicznościach został ratyfikowany przez Prezydenta RP 27 sierpnia 2013. Protokół ten znosi karę śmierci we wszystkich okolicznościach i wyłącza możliwość skazania na taką karę i wykonania jej wobec kogokolwiek, również za czyny popełnione w czasie wojny lub w okresie bezpośredniego zagrożenia wojną. **Polska była jednym z ostatnich państw członkowskich Rady Europy, w których kara śmierci dozwolona była podczas wojny.**

W 2013 roku Prezydent ratyfikował także Drugi Protokół Fakultatywny do Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, uchwalony 15 grudnia 1989 r. Na mocy tego Protokołu państwa zobowiązały się do rezygnacji ze stosowania kary śmierci w okresie pokoju. Oba protokoły weszły w życie w 2014 r.